

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY

FACULTY OF ARCHITECTURE

ÚSTAV URBANISMU

DEPARTMENT OF URBAN DESIGN

MILÍČEVES – SÍDLO V KRAJINĚ

MILÍČEVES – CITY IN THE LANDSCAPE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Bc. Matěj Jindrák

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

Ing. arch. Barbora Ponešová, Ph.D.

BRNO 2018

Zadání diplomové práce

Číslo práce: FA-DIP0032/2016
Ústav: Ústav urbanismu
Student: **Bc. Matěj Jindrák**
Studijní program: Architektura a urbanismus
Studijní obor: Architektura
Vedoucí práce: **Ing. arch. Barbora Ponešová, Ph.D.**
Akademický rok: 2017/18

Název diplomové práce:

Milíčeves – sídlo v krajině

Zadání diplomové práce:

Milíčeves je součástí obce Slatiny. Leží nedaleko města Jičína. Sídlem protéká řeka Cidlina a náhon. Ústředním objektem vsi je zámek, který v současné době funguje jako ústav sociálních služeb a domov důchodců. Zámek obklopuje rozlehlý park s arboretem. V bezprostřední blízkosti stojí budovy bývalého mlýna a pivovaru a zchátralý objekt zvaný Liškovo, k němuž patří barokní včelín.

Snahou práce bude rozkrývání a obnova hodnot kulturní krajiny Jičínska a pochopení specifického problému této oblasti. Důraz bude kladen na reinterpretaci vztahu sídla a okolní krajiny.

Rozsah grafických prací:

Cílem práce je analyzovat specifika místa (Milíčeves), definovat potenciální možnosti udržitelné formy existence obce v kontextu celého mikroregionu. Na vybraném příkladu bude rozpracován architektonický návrh obnovy místa. Konkrétní místo intervence bude ponecháno na volbě studenta – v závislosti na zvolené strategii. Doporučené téma pro rozpracování (vhodné svým měřítkem) je například areál bývalého pivovaru a hospodářského dvora v sousedství zámku.

POPIS PRÁCE

Teoretická východiska:

- Referenční příklady
- Analýzy místa / Definice problému
- Vlastní strategie / Koncept

Podrobná dokumentace:

- Situace 1:1000 / 1:500
- Půdorysy, řezy, pohledy 1:200 / 1:100
- Detaily 1:20 – 1:1
- Perspektiva / Axonometrie (exteriér, interiér)

- Architektonický model
- Průvodní zpráva

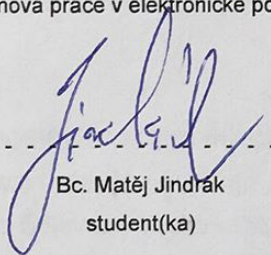
Seznam odborné literatury:

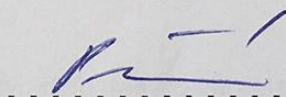
- Calvino, Italo: Neviditelná města, Dokořán, 2007
- Cílek, Václav, kol.: Krajina a revoluce, Malá skála, 2005
- Marec, Jozef: Drevený život, kamenný chlieb, Artis Omnis, 2007
- Mikšíček, Petr: Sudetská pouť aneb Waldgang, Dokořán, 2005
- Zumthor, Peter: Promýšlet architekturu, Archa, 2013
- Blažek, Bohuslav: Venkovy, ERA, 2004
- Harries, Karsten: Ethical Function of Architecture, MIT Press, 1996
- Papanek, Victor: Design for the Real World: Human Ecology and Social Change, Chicago Review Press, 1972
- Pallasmaa, Juhani: Myslící ruka, existenciální a ztělesněná moudrost v architektuře, Archa, 2012
- Heidegger, Martin: Polní cesta, 1953
- Schulz, Christian Norberg: Meaning in Western Architecture, Rizzoli, 1974

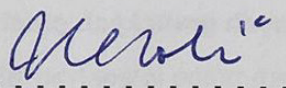
Termín zadání diplomové práce: 19. 2. 2018

Termín odevzdání diplomové práce: 14. 5. 2018

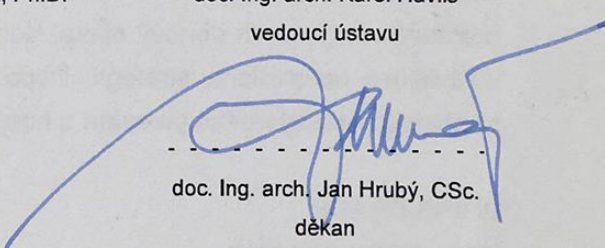
Diplomová práce se odevzdává v rozsahu stanoveném vedoucím práce; současně se odevzdává 1 výstavní panel formátu B1 a diplomová práce v elektronické podobě.

 Bc. Matěj Jindrák
 student(ka)

 Ing. arch. Barbora Ponešová, Ph.D.
 vedoucí práce

 doc. Ing. arch. Karel Havlíš
 vedoucí ústavu

V Brně, dne 19. 2. 2018

 doc. Ing. arch. Jan Hrubý, CSc.
 děkan

Anotace

Diplomová práce se věnuje venkovu a vesnici jako sídle v krajině. Pracuje s venkovem jako s celkem, který je přímo propojen s krajinou a jeho rozvoj vytváří na základě interakce s místní komunitou a na základě zásad, které vycházejí z místní zkušenosti. Podle těchto principů návrh zpracovává obec Slatiny-Milíčeves, a navrhuje úpravu třech pro obec významných míst: komplex bývalých farních budov, návěs ve Slatinách a novou výstavbu v Milíčevesi.

Abstract

This thesis focuses on countryside and village as a settlement in landscape. It approaches countryside as a whole directly connected to landscape and proposes its development on the basis of interaction with local community as well as on the basis of principles following on local experience. Working with these principles this thesis approaches the village Slatiny-Milíčeves and proposes design of three places somehow important for the village: complex of ancient parish buildings, village square of Slatiny village and new housing development of Milíčeves village.

Klíčová slova

venkov, krajina, vesnice, sídlo, řeka, lidé, občanská společnost, veřejný prostor, návěs, intravilán, extravilán

Keywords

countryside, landscape, settlement, river, people, civil society, public space, village square, intravillan, extravillan

Jak přistupovat obnově venkova? Na jedné straně existuje velmi hluboký, dějinně zakotvený vztah mezi venkovem a obnovováním ve smyslu regenerace, která ale nespočívá v obnovování jakéhokoli minulého, ani budoucího stavu. Na straně druhé existuje vztah mezi městem a prudkou dynamikou, která je chápána jako přímý pokrok, rozvoj. Venkov je ale „ekosociální systém, ve kterém mají rozhodující podíl původní, před člověkem vzniklé, i ty pozdější, člověkem modifikované, přírodní subsystémy. Pro ty je příznačné, že žijí v pomalých rytmech a velmi dlouho, neboť jakmile dosáhnou ustáleného stavu (v ekosystémové teorii se mu říká klimax), nejenom že jej udržují (vykazují odolnost neboli rezistenci), ale dokážou se k tomuto stavu vracet i po nárazech značné síly (této schopnosti ekosystémů se říká pružnost neboli resilience) (Bohuslav Blažek: VENKOVY, anamnéza, diagnostika, terapie, Šlapanice, 2004: 161).

To, co venkov potřebuje, nejsou regulace vyhláškami, které by upravovaly venkovský způsob života, ale moudré, z místní zkušenosti vyplývající zásady, které se znovu dočkají uznání. K tomu je ale zapotřebí dodat venkovu sebevědomí. Venkov se musí znovu začít řídit svým selským rozumem a jeho hnacím motorem nesmí být touha dohnat město. Mocenská ideologie po dlouhé roky tento selský rozum potlačovala svým myšlením, člověku i krajině odcizeným. Proklamace typu „venkov musí dohnat město“ nebyly ničím jiným než demagogií a ve svém důsledku se obracely proti venkovu samotnému (Bohuslav Blažek: VENKOVY, anamnéza, diagnostika, terapie, Šlapanice, 2004).

Rozvoj venkova v současnosti neprobíhá zrovna nejšťastnějším způsobem. Většina zásahů nepracuje s místem jako s celkem, opomíná vztahy, potřeby obyvatel venkova a neřeší návaznost na veřejný prostor. Na základě tohoto očividně nevyhovujícího postupu uplatňují ve své diplomové práci jiný přístup práce s venkovem, který spočívá v detailním poznávání řešeného místa a jeho okolí, komunikací s místními obyvateli, například pořádáním workshopů a interakcí s místními komunitami.

Prostor bývalého farního dvora

Jedním z prostorů, kterému se věnuji, je bývalá fara s přilehlým farním dvorem, který je dnes pouze neutěšeným, málo využívaným místem. Několika zásahy je prostor v návrhu upraven, redefinován a oživen.

Farní budova sloužila za minulého režimu jako kanceláře JZD, což významně poznamenalo její vnitřní podobu. Asi před deseti lety faru odkoupila obec Slatiny s úmyslem přesunout do ní obecní úřad a knihovnu. Z intencí obce tak tento návrh vychází. Do přízemí je umístěn obecní úřad, zasedací místnost, kancelář starosty, a jelikož je fara základním stavebním kamenem nově navržené koncepce farního dvora, je otevřena do dvora novým zadním vstupem. Celý vstup do fary je tak transparentní, přímo propojuje vnitřní prostor s dvorem a vybízí k zabydlování prostoru za farou. Do podkroví je zasazeno komunitní centrum, kde tak vzniká variabilní prostor, do kterého se v zimě přesunou aktivity, které budou v letním období probíhat v polovenkovních prostorách farního dvora. Vrchní patro může sloužit jako jeden spojitý, nebo více menších, oddělených prostorů. V době, kdy byla fara v užívání JZD, došlo k mnoha necitlivým zásahům, například co se týče dveří a oken. Návrh proto navrácí faře velkorysost dispozice v původní podobě (například vrácení špaletových dveří), a očišťuje tak tuto důstojnou budovu od nánosů. Zároveň návrh zpřehledňuje půdorys a přetváří původní vnitřní dispozice tak, aby návrhu vyhovovaly. Boční vstup do fary je nově bezbariérový.

Jedinou nově vzniklou stavbu v areálu je tělocvična, která ve vsích Slatiny a Milíčevs chybí. V obci je aktivních několik skupin sportovců (přes fotbalisty, stolní tenisty, po dobrovolné hasiče), kteří postrádají místo, kde by mohli sport provozovat v zimních měsících. Důstojné prostory pro sport postrádá zároveň místní základní škola, která se velice příhodně nachází v bezprostřední blízkosti nově navrhované tělocvičny. Ta je tedy umístěna do řešeného prostoru farního dvora, v místech, kde v současnosti stojí budova, která měla původně sloužit jako jídelna k zemědělskému družstvu, jež ale nikdy svůj účel neplnila a již od vybudování zeje prázdnotou. Nová budova tělocvičny sestává z hlavního prostoru sportovní haly, vhodné k jakýmkoli druhům sportů, zázemí a do prvního patra umístěné herny s převýšeným stropem, která se otevírá do prostoru dvora a tvoří tak příjemný prostor s velkorysým výhledem do krajiny. Může být využívána různými způsoby, počínaje společenskými akcemi a tréninky stolního tenisu konče.

Budova tělocvičny zároveň redefinuje prostor farního dvora a oproti stávající budově jídelny formuje prostor dvora tak, že se uvolňuje a přímo otevírá do krajiny, a vytváří tak osu přímého napojení na cestu vedoucí na záhumení hřeben, po kterém vede atraktivní cesta, díky výhledům do krajiny často využívaná procházkám.

Do venkovního hřiště se vstupuje přes farní budovu, což otevírá průhled z farního dvora směrem na záhumení hřeben a umocňuje tak propojení farního dvora s krajinou. To jen podporuje navrhovanou koncepci dvora. Budovu fary zprůchodňujeme, osa tedy prochází i farní budovou. První farní budova kromě funkce vstupu na venkovní hřiště také nově získává funkci polovenkovního prostoru poskytující zázemí pro hřiště a místo pro konání nejen sportovních akcí ve 3 ročních obdobích. Druhý stávající objekt na farním dvoře, který momentálně využívají obyvatelé přilehlé bytovky jako garáže, částečně upravujeme a rozšiřujeme. Nově zde vzniknou prostory pro pracovní dílny, které dosud improvizovaně probíhaly například v prostorách školní družiny. Ve většině budovy však ponecháváme garáže pro bytovku (6 bytů-6 garáží), jelikož je velice důležité, aby měli lidé žijící na vesnici v bytovce, kteří nemají u domu vlastní zahradu, venkovní prostor, který mohou využívat dle svých potřeb. Obě budovy lemující farní dvůr jsou nově prosvětleny nepravidelně rozmístěnými skleněnými střešními taškami.

Náves Slatiny

Druhým v mé práci řešeným prostorem je náves ve Slatinách, jejíž současná podoba je nefunkční, a to z mnoha důvodů. Jedná se o bezbřehý prostor s nevhodným členěním, které neumožňuje její plnohodnotné využívání. Velký ostrov uprostřed je od vlastní návsi oddělený širokou komunikací, a ještě je navíc osázen pouze okrasnou zelení. Je proto naprosto nevyužívaný. Naopak prostor před kulturním domem je hodně stísněný, utiskován nevhodně rozmístěnou zelení a nešťastně vedoucí komunikací. Všechny tyto prvky tak formují nehodící se stísněný tvar návsi. To vše je ještě umocněné nevhodně zvolenými povrchy, kdy je celá náves pokryta asfaltem. Náves nemá uzavřený charakter a působí celkově nehostinným dojmem.

Navržený zásah proto spočívá v několika zásadních úpravách. Návrh komunikaci zužuje a mírně odkloňuje, čímž redefinuje prostor návsi samotné, kdy vytváří její příhodný tvar, který je navíc lemován nově rozmístěnou zelení. Nová komunikace má pěší charakter, její dimenze je omezena na minimum a místo asfaltu jsou použity žulové kostky. Nevytváří tak bariéru mezi návsi a dosud nevyužívaným ostrovem (parkem) uprostřed, ale naopak tyto dva prostory propojuje.

Ostrov uprostřed je vymezen pomocí nízkých, jeden metr vysokých zdí, které prostor parku oddělují od přilehlých komunikací a tvarují ho do amfiteátru, který je navíc lemován zelení, což prostoru dodává, pro náves důležitý, uzavřený charakter. zásadní je také to, že je tento prostor od okolí oddělený pouze pocitově a nikoli vizuálně, což pobyt v něm značně zpříjemňuje. Na samotnou špičku ostrova je umístěná socha, v současnosti stojící před stávající hasičskou zbrojnicí, která kvůli novému návrhu zbrojnice již nemůže stát na svém původním místě. Navrhované umístění sochy z ní tvoří novou dominantu návsi a elegantně náves ukončuje.

Kromě celkové úpravy návsi upravuji ještě budovu hasičské zbrojnice. Obec Slatiny bude na místě současné zbrojnice v následujícím roce stavět hasičárnu novou, na kterou má již schválený vypracovaný projekt financovaný dotací, který ale postrádá kvalitu, citlivost a parametry, které by hasičská zbrojnice měla mít. Jedná se o modifikovaný rodinný dům, do kterého jsou zasazeny prostory pro hasičské cisterny a necitlivé prvky, jako například průmyslová rolovací vrata. Jelikož už je proces v takovém stadiu, že nelze vypracovat projekt zcela nový, vyvstalo dilema, jak se má k takové situaci architekt postavit. Nakonec návrh reaguje na tento projekt tak, že upravuje fasádu schváleného návrhu a přidává k ní věž pro zbrojnice typickou, kdy využívá vedle budovy stojícího bývalého sloupu elektrického vedení, který návrh opláštíje. Věž bude sloužit pro sušení hasičských hadic.

Nová zástavba v Milíčevsi

Třetí částí diplomové práce je řešení nové zástavby v Milíčevsi, která je opřena o kontrast mezi dvěma různými principy, jak je možné k nové zástavbě přistupovat, a těmi jsou solitérní a rohový způsob zastavění.

Solitérní způsob zastavění generuje hůře využitelný pozemek, a to proto, že samotná zahrada se nachází až za domem. Rohový způsob zástavby naopak pozemek využívá efektivněji, vytváří chráněný dvůr a zároveň poloha domu lépe definuje veřejné prostranství. V solitérní zástavbě si lidé koukají do oken. V rohové zástavbě se lidé těší většímu soukromí a intimitě. Naopak rohový způsob zástavby je pro vesnici typický. Vzniká při něm uliční čára, která splývá se stavební čarou, kdy jsou domy umístěné na hranici pozemku, čímž vytváření prostor návsi či ulice. Prostor mezi domy a komunikací je překlenut předzahrádkami, které poskytují místnostem přiléhajícím do veřejného prostoru soukromí (Pavel Hnilička a architekti: Územní studie Rantířov (2015)).

Záměrem obce je zrealizovat v Milíčevsi novou výstavbu, na niž si nechala vypracovat návrh, který se ale chová necitlivě a nepracuje s kontextem místa. Chybí návaznost na okolí, řeší parcelu jako izolovaný ostrov a aplikuje princip solitérní zástavby, který nevytváří vhodné rozložení parcel ani domů.

Navrhuji proto k nové zástavbě přistoupit jiným způsobem, který pracuje s okolím a navazuje na extravilán, zejména na polní cestu vedoucí směrem ke Slatinám, která se stává výchozím bodem nové zástavby, jež je na cestu přímo směřována. Zástavba vychází z tradičního uspořádání vesnických stavení a aplikuje princip rohové zástavby, kdy jsou domy orientované na hranu pozemku, což s sebou přináší značné výhody, lepší využitelností parcely počínaje a větším soukromím konče. Krajiní dům v nové zástavbě je jako jediný orientovaný jiným směrem, a to z toho důvodu, že dotváří skulinu v uliční čáře vedoucí k návsi.

V původním návrhu zároveň není myšleno na veřejný prostor, který sestává jen z široké dopravní komunikace. Navrhuji proto přistoupit ke komunikaci jako ke sdílenému veřejnému prostoru, který ale díky předzahrádkám nenarušuje soukromí místností orientovaných do ulice.

Od zastavění zadní části prostoru jsem nakonec upustil, jelikož se logicky nabízí využít v budoucnu územních rezerv pro další zástavbu, jak je tomu konečně zamýšleno i v územním plánu.

